

יחיד או ביחד!!

מתח תמידי שורר בין רצונות היחיד לצורכי הרבים, גם הדיון על מקום הפרט ביחס לכלל, ימיו כימי עולם. מאז חרב בית המקדש העולם העדיף את טובת הכלל על פני טובת הפרט. תרבויות עתיקות, כדוגמת סין, קידשו את הקולקטיב על חשבון האינדיבידואל, והאדירו אותו.

הקולקטיב בנוי בצורה הירארכית: מקבוצת עילית, אריסטוקרטית וצרה אל המון עם, הפרולטריון. תבנית זו מושתתת על משמעת וציות, מזוהה עם מסורת ודת, ויש הטוענים שהיא מונעת מצורך הישרדותי בבחינת 'טובים השניים' ו'ביחד ננצח'.

לפני כ-500 שנה חלה תפנית. תקופת הרנסאנס הפציעה בשמי ההיסטוריה והקימה לתחייה את תרבות הגוף, נוסח יוון העתיקה. היה זה אות ראשון לתהליך היסטורי ארוך שנים להאדרת העצמי, שבא לידי ביטוי ברצף תנועות שנלחמו זו בזו בתקווה לשלום, עד למצב התרבותי העכשווי, ה"פוסטמודרניזם", המקדש את האינדיבידואל ועומד בסתירה מוחלטת לתפיסות הישנות.

תפיסת האינדיבידואל מעריכה רצון חופשי, בחירה חופשית, חופש ביטוי ושוויון זכויות והזדמנויות המובילים ליזמות ותחרותיות. התפיסה האינדיבידואלית מזוהה עם אתאיזם, מתאפשרת בתנאי רווחה וסוגדת להם.

על פניו נראה כי מדובר בשתי גישות מנוגדות המתנגשות זו בזו. במאמר זה אנסה להוכיח, באמצעות התבוננות בגוף האדם, שלא כך הוא. ההפך הוא הנכון: הגישות השונות משלימות זו את זו בהרמוניה נפלאה ואין סתירה בין הקבוצה לפרטים ממנה היא מורכבת. עקרונות אלו אני שואבת מהמסורת היהודית, שיש הטועים לראותה כמבכרת הכלל על חשבון הפרט. תקוותי שהקורא הנבון יכיר במרחק של הטעות מאמיתה של התורה.

גוף האדם על רבדיו השונים הינו יצירה הרמונית מופלאה. האיברים הינם ככלי נגינה, והמנצח - המוח. בעדשת מיקרוסקופ מגלים כי הגוף אינו 'אוסף של מערכות' ואינו 'מקשה אחת', אלא מארג מתוחכם של ביליארדי תאים חיים. כל אחד מהם מכונה "היחידה הבסיסית של החיים", שכן הוא מקיים את הפעולות המאפיינות חיים: אוכל, צורך חמצן, מתרבה, ומגיב לגירויים.

בגוף האדם ישנם כ-200 סוגי תאים בעלי מאפיינים משותפים. לכל תא יש מעטפת (ממברנה) המגדירה את גבולות התא ומפרידה בינו לבין הסביבה החיצונית. התכונה העיקרית של **הממברנה** היא היותה **חדירה ובררנית**. כלומר, היא מאפשרת **חדירה** של חומרים שונים מהסביבה החיצונית אל תוך התא, ו**בוררת** באמצעות חלבונים, המהווים מעין 'שומרי סף', את החומרים הנכנסים אליה, לפי צרכי התא.

האברון המרכזי של התא, **גרעין התא**, מהווה מעין 'תוכנית בנייה' של הגוף. הוא מכיל את חומר התורשה (D.N.A), ומאורגן במבנים הנקראים כרומוזומים. בכל גרעין יש את כל המידע הדרוש לבניית כל סוגי החלבונים בגוף, אך כל תא "יודע" את תפקידו, ומשתמש רק במידע הרלוונטי לו.

נוכל לייחס לכל תא תכונות של 'פרט', ולראות את הגוף השלם כ'קבוצה', אך בשונה ממערכות אנושיות, בגוף בריא אין מתח בין התאים לגוף. במה תלוי הדבר?

נססה להגדיר, להשוות ולקחת מוסר.

1. התיחום

לתאים יש קרום. הם יודעים את המקום בו הם מתחילים ואת המקום בו הם מסתיימים. לעומת זאת, לנו בני האדם, אין גבולות ברורים שניתן להצביע עליהם. וכך יש זוגות נשואים הטועים לחשוב שסימביוזה היא שלום, יש חברות המחליפות שיתוף פעולה במחיקה עצמית, ישנן אמהות ששוכחות את המקום בו הן "נגמרות" והן נותנות לילדיהן מעבר ליכולתן, וישנם ילדים שלא יודעים היכן הם "מתחילים" והם נעזרים בתחומים שהם מסוגלים להם.

תיחום של הפרטים הוא תנאי להתהוות חברה מתוקנת וברת קיימא. ההבנה 'מי אני' מגדירה את הנפרדות מהאחר. נאמר בזוהר: "סטרא אחרא שרי בחיבורא וסיים בפירודא, וסטרא דקדושה שרי בפירודא וסיים בחיבורא"¹. כלומר, כח הטומאה פועל בהעדר גבולות ומביא לפירוד, ואילו כח הקדושה מגדיר את הגבולות ומביא לחיבור בר קיימא, לשלום.

2. לקיחת אחריות

התאים 'לוקחים אחריות' על הצרכים החיוניים שלהם, על קבלת הזנה, נשימה והתרבות. הם דואגים לקחת מהסביבה את המשאבים להם הם זקוקים. אנו, לעומתם, מורגלים מילדות לקבל את צרכינו מאחרים, ולא אחת ממשיכים לצפות שהסביבה תספק לנו גם כשאנו בשלים לדאוג לכך בעצמנו: 'אולי מישהו יכין לי ארוחה?', 'אולי האנשים סביבי ידחפו אותי לשינוי המיוחל?', 'אולי מישהו יכיר בכשרון שלי ויזמן לי במה?'. כשאנו מצפה להכרה ולמקום בלי לקחת אחריות אישית לכך, אנו עלולים להפוך קרבניים ולתלות את אושרנו ביד אחרים.

3. הגדרת התפקיד

כלל תא יש מבנה ותפקיד ספציפיים. אינו דומה תא בלוטה לתא ציפוי, תא שריר לתא עצב. כל תא מכיר את הייחודיות שלו ופועל על פיה. גם אנו בני"א שונים זה מזה ונועדנו לתפקידים שונים. כל אדם לומד במעי אמו את התורה הייחודית לו, זו שעליו להאיר בה את העולם. אך בשונה מהתאים אנו לא תמיד מכירים את הייחודיות שלנו, ולעיתים קרובות מחונכים להתכחש לה, או למצער, לשנוא אותה, לא אחת היכולת המרכזית שמאפיינת אותנו ונועדה לסייע לנו בתפקידנו, לא מובנת או אפילו מבהילה את הסביבה, ומקבלת כינוי שלילי: יצירתיות מוגדרת כחוצפה, יכולת תנועה כחוסר צניעות, אהבה עצמית כאגואיסטיות, עמקנות וחקרנות כפילוסופיה מיותרת, וזהירות כפחדנות, נכון, הכח הראשוני לא תמיד מאוזן ומתוקן, אך כינויים שליליים מרחיקים אותנו מהעצמיות שלנו, ומגילוי תפקידנו.

כל עוד יהודי לא ממלא את תפקידו, אינו יכול להשיג מנוחה כמו שכותב הרמח"ל: "וכל נברא משתלם כשפועל מה שחקק לו הבורא יתברך שמו שיפעל, וחסר מהשלמות כל זמן שלא יפעלהו"².

¹ זוהר, ב, שמות, פרשת משפטים, צה ע"א.

² דרך ד', רמח"ל, חלק א, פרק שלישי, סעיף י"ב.

כשאנו לא יודעים מי אנחנו, 'שומרי הסף' שלנו רדומים, האינטואיציה הברירה כבויה, אנו מתקשים להבין מה עלינו לקבל לתוכנו ומה עלינו לדחות, איננו מבחינים בין ספרים, מילים, תוכן ומורים המקדמים אותנו להגשמת הייעוד, לעומת אלו המעכבים בעדנו.

4. שת"פ בין פרטים

קבוצות תאים הדומות במבנם ותפקידם חוברות באופן טבעי לעבודת צוות משותפת באיבר מסוים, אילו תא המתמחה בנשימה היה מתיישב ברקמה העוסקת בעיכול, מה רב היה הבלבול. גם אנו אמורים לחבור ל'תאים הדומים לנו', התורה מנחה "אין אדם לומד תורה אלא ממקום שליבו חפץ"³ ומורה לחבור לקבוצה אליה הלב נמשך, כי שם הייעוד והתפקיד, אך במקרים רבים, אנו כלואים בתפיסת ה'זה לא נורמלי' וה'מה יגידו', נשארים בקבוצה המוכרת והנוחה ונגררים למחלוקות, ותהיות: מי צודק? ומי יותר? מי נכון? ומי טעות?

כשהתפקיד, המותאם למבנה הנפש, מוגדר, והאדם חי בסביבה תומכת שמהווה חבורת קודש, יש ברכה במעשים והעיסוק מהנה ומפרה מכדי להתעסק או להתקנא בתפקיד של השכן.

5. תכלית גבוהה

אודות ל D.N.A. המשותף לכל התאים, מהדהדת בתוכם המטרה המשותפת- להיות אדם שלם, שהיא תכלית הפעילות האוטונומית שלהם, לכל תא יש הבנה שהקיום העצמי משמש אמצעי למטרה נעלה ממנו, הרי אדם שלם הוא לא רק נושם, אוכל ומגיב לגירויים, אלא גם מרגיש, בוחר, יוצר ורוצה. כל יהודי קיבל נשמה ובה חמישה חלקים, עצם הנשמה היא ניצוץ הבורא ומכונה 'יחידה'⁴, בנקודה זו כולנו שווים, כולנו בנים⁵, חלק ממש מהמקור השלם, בתוכינו מהדהדת האחדות השלמה, הבנה זו לא רק מאפשרת 'הגשמה עצמית' אלא גם מקדשת אותה, כשיהודי עסוק בטיפוח וגילוי עולמו הפנימי הייחודי, בשם היותו 'עם סגולה' כל פעולה הופכת מ'לוקחת' ואגואיסטית לימשפיעה ומשמעותית.

תפיסת היהדות

בעוד העולם מתנווד בין סוציאליזם לליברליזם ובין קומוניזם לאגואיזם עומדת תורת ישראל ואוגדת בתוכה את כל הסקאלה, מחד "ואנוכי עפר" ואפר⁶ ומאידך "בשבילי נברא העולם"⁷ היא מלמדת אותנו לשאת את ההפכים, העיקר והתכלית היא ה'כלליות' - הקבוצה, האדם הפרטי טפל להם, אך תקומת הכלל תלויה בביטוי העצמי של הפרט, כמאמר התנא "אם אין אני לי מי לי, וכשאני

³ בבלי, עבודה זרה, י"ט, ע"א.

⁴ ספר המאמרים תרע"ח ע' ריג.

⁵ עץ חיים, רבי חיים ויטאל, שער דרושי אבי"ע פ"א.

⁶ בראשית, י"ח, כ"ז.

⁷ משנה, סנהדרין, ד', ה'.

לעצמי מה אני⁸, גוף ישראל הוא אוסף חלקיו, וכשהם ממוקמים 'איש על דגלו'⁹ השלם גדול מסך חלקיו.

התורה לא רוצה שנימחק למען הכלל ושחינו ישמשו כ'קרבת', ומאידך אינה רוצה שנעמיד את עצמנו במרכז העולם כתכלית נפרדת בבחינת 'אכול ושתו כי מחר נמות'¹⁰, אלא מבקשת מאיתנו לעסוק במימוש עצמנו כפרטים במטרה להוסיף אותנו לאומה.

לסיכום:

קיים מתח בנוגע למקומו של הפרט מול הכלל, מתח זה הינו נחלת עובדי אלילים, תורתנו הקדושה מכירה בכוחות הסותרים, ומורה לנו דרך חיים המחברת ביניהם, בהרמוניה נפלאה.

דרך הכרות עם מבנה הגוף ניתן לקבל השגה כיצד שני הפכים יכולים לא רק לדור יחד, אלא גם להפרות זה את זה, וראוי להסיק מזה לגבי נקודת האיזון היהודית הכוללת את הפרט והכלל ב'דיבור אחד'.

⁸ משנה, אבות, א', י"ד.

⁹ במדבר, ב', ב'.

¹⁰ ישעיהו, כ"ב, י"ג.

בביליוגרפיה

- זוהר, ב, שמות, פרשת משפטים, צה ע"א.
- דרך ד', רמח"ל, חלק א, פרק שלישי, סעיף י"ב.
- בבלי, עבודה זרה, י"ט, ע"א.
- ספר המאמרים תרע"ח ע' ריג.
- בראשית, י"ח, כ"ז.
- משנה, סנהדרין, ד', ה'.
- משנה, אבות, א', י"ד.
- במדבר, ב', ב'.
- ישעיהו, כ"ב, י"ג.